WIETNAM

Małgorzata Pietrasiak

SYSTEM POLITYCZNY SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI WIETNAMU

W drugiej połowie lat 80. XX w. Wietnam przystąpił do modernizacji systemu gospodarczego. Przyjęte wówczas rozwiązania, w tym te dotyczące reformowania systemu politycznego, nawiązywały do wzorców chińskich. Podobieństwa dotyczyły wielu kwestii, ale może najbardziej samego sposobu sprawowania władzy – zarówno w jednym, jak i drugim państwie władza pozostała w rękach partii komunistycznej. Przedmiotem analizy będzie wskazanie na kierunki i tempo zmian systemu politycznego, reform odnoszących się do systemu wyborczego i samej Komunistycznej Partii Wietnamu (KPW) oraz proces kształtowania się demokracji partycypacyjnej.

1. Początek okresu reform

Władze KPW, ogłaszając w czasie jej VI Zjazdu (1986) szerokie reformy, nie miały na myśli odwrótu od socjalizmu, ale reformy gospodarcze, wdrażane pod kontrolą partii. Cały proces reformowania gospodarki w tym pierwszym okresie oceniany był bardzo wysoko. Wietnam wyprzedzał pod tym względem pozostałe państwa bloku wschodniego, ale już wkrótce w publicystyce i opracowaniach naukowych pojawiła się krytyka związana z brakiem pomysłu na reformy w sferze politycznej. Z jednej strony dobrze zafunkcjonował wolny rynek, z drugiej zaś KPW, z jej hierarchiczną strukturą, cały czas rządziła niepodzielnie. Wpływy partii i organizacji masowych, należących do Wietnamskiego Frontu Ojczyźnianego,

w przedsiębiorstwach państwowych, armii, policji i aparacie bezpieczeństwa pozostawiono bez zmian.

Do 1988 r. w oficjalnych dokumentach nie było mowy o zmianach politycznych. W połowie 1988 r. rozpoczęły się dyskusje o reformach również w tej dziedzinie. Uczestnicy dyskusji powoływali się na konieczność ich wprowadzenia w związku z liberalizacją gospodarczą i nieprzystawalnością systemu władzy do nowej sytuacji. Określono, że zmiany winny mieć charakter organizacyjny, stopniowy i pod przywództwem partii¹. Dopuszczono wprowadzenie reformy prawa, uelastycznienie systemu wyborczego, urealnienie konstytucyjnej roli organów wyborczych, poszerzenie praw obywatelskich, wolności podróżowania itp. Mowa była także o doskonaleniu metod kierowania partią. Na VI Plenum KC KPW w 1988 r. stwierdzono, że sukces gwarantuje stopniowa demokratyzacja, użyto przy tym sformułowania „demokracja sterowana”. Oznaczało to, podobnie jak w Chińskiej Republice Ludowej, pozostawienie sterów w rękach KPW. „Demokracja sterowana” odnosiła się również do mass mediów.

Okres, jaki oddzielał ogłoszenie polityki modernizacji od upadku głównych sojuszników Wietnamu, tj. ZSRR i socjalistycznych państw Europy Środkowo-Wschodniej, niespodziewanie był bardzo krótki. Wkrótce Wietnam pozostał osamotniony na swojej drodze rozwojowej (poza oczywiście ChRL). Kiedy w państwach bloku wschodniego rozpoczęła się era odchodzenia od systemu socjalistycznego, w Wietnamie spowolniono proces reformowania polityki, o czym świadczyły uchwały plenum KC KPW z sierpnia 1989 r. i następnie marca 1990 r.² Argument, który pojawiał się najczęściej w wyjaśnianiu takiego stanowiska, była obawa przed destabilizacją i wyhamowaniem tempa reform. Konieczność socjalistycznej drogi rozwoju państwa oparto przede wszystkim na legitymacji KPW, dzięki której: proklamowano niepodległość, pokonano najpierw Francuzów, potem najpotężniejsze państwo – Stany Zjednoczone – a ponadto tworzony przez nią komunistyczny rząd został uznany na arenie międzynarodowej jako jedyny legalny rząd Wietnamu. W czasie VII Zjazdu partii Nguyen Van Linh uzasadniał jednopartyjność tym, że nie ma obiektywnej potrzeby tworzenia pluralistycznego systemu politycznego z partiami opozycyjnymi³. Oprócz tego tłumaczono upadek komunizmu w Europie licznymi błędami, które pragmatyczna KPW miała uniknąć. Dystansowanie się od socjalizmu państw Europy Środkowo-Wschodniej miało, zdaniem teoretyków partyjnych, umożliwić reformy gospodarcze, z wykorzystaniem doświadczeń

¹ Władimir M. Mazyrin, *Reformy pieriechodnogo pierioda wo Wietnamie (1986–2006): Naprawlieniia, dinamika, riezultaty*, Moskwa 2007, s. 9.

² „Nhan Dan”, 29.03.1990.

³ *A Report Presented by Nguyen Van Linh at the VIIth Congress*, Hanoi 1991, s. 9–17.

gospodarki kapitalistycznej, wolnorynkowej, przy pozostawieniu u władzy KPW i realizacji podstawowych ideałów komunistycznych.

Ogłoszony został kierunek systematycznej „etapowej” zmiany systemu politycznego⁴. W czerwcu 1991 r. odbył się VII Zjazd KPW. Reformator Vo Van Kiet został wybrany na stanowisko premiera, sekretarzem generalnym został, uważany za bardziej konserwatywnego, Do Muoi. W ten sposób zagwarantowano równowagę między liberałami a konserwatystami. Dla inteligencji hasło demokratyzacja zostało zastąpione hasłem państwo prawa – *rule by law*.

Taka strategia znalazła odzwierciedlenie w konstytucji Wietnamu z 1992 r., gdzie wyraźnie stwierdzono, że władze będą kierować się ideologią marksistowsko-leninowską i ideami Ho Chi Minha, co dodatkowo wskazywało na nacjonalistyczne zabarwienie komunizmu wietnamskiego⁵. Obok gwarancji dla gospodarki rynkowej zapisano kierowniczą rolę partii.

2. Komunistyczna Partia Wietnamu

System partyjny występujący w Wietnamie to system jednopartyjny. Najważniejszą i jak dotąd jedyną liczącą się siłą polityczną jest Komunistyczna Partia Wietnamu. Jest partią masową i jak udowadnia w swoich analizach Mazyrin – rosyjski politolog zajmujący się procesem transformacji w Wietnamie – nie jest jednolitą organizacją, a wyrażane są w niej różne interesy. Swoiste frakcje są zarówno wynikiem różnicy zdań co do tempa, jak i głębokości reform, ale również są pochodną braku pluralizmu politycznego – różne głosy muszą gdzieś się ujawniać. Mimo to partia, aby nie utracić władzy, nadal występuje jako jedna siła⁶. Obowiązuje zasada, że kierownictwo partii nie podlega ostrej, jawnej krytyce. Ci którzy mimo wszystko nie respektują tej zasady, są wydalani z partii. Na przykład wydaleniu z KPW w latach 90. zostali: Tran Xuan Bach (sekretarz KC KPW) i Tran Do (przewodniczący Wydziału Kultury). Procesy, które mają znaczenie strategiczne, omawiane są w zaciszu gabinetów i niewłączana jest tu opinia publiczna. Biuro Polityczne (BP) przyjmuje ważne postanowienia we własnym gronie, dopiero później decyzje są oznajmiane społeczeństwu. W skład BP wchodzi najwaźniejsze osoby w państwie. BP podejmuje decyzje na drodze konsensusu, kolektywnie jak za czasów rewolucyjnych, ale dyskusje i różnica zdań nie są szeroko komentowane.

⁴ „Nhan Dan”, 31.03.1990.

⁵ Patrz: preambuła Konstytucji Socjalistycznej Republiki Wietnamu z 1992 r., [w:] *Les Constitutions du Vietnam 1946–1959–1980–1992*, Hanoi 1995, s. 152.

⁶ Władimir M. Mazyrin, op.cit., s. 26.

Po VI Zjeździe podstawową zasadą, która miała składać się na reformę polityczną, było oddzielenie władzy partii od organów władzy państwowej. Obowiązywało hasło „Partia przewodniczy, naród wskazuje, rząd rządzi”. Oficjalnie zatem partia wycofywała się z bezpośredniego rządzenia, ale określanie granicy władzy między rządem a partią trwało na kolejnych zjazdach. Na VII Zjeździe mowa była o tym, że partia nie powinna zastępować organów władzy państwowej, a powinna jedynie wyznaczać strategię. Powstało sporo ośrodków analitycznych, kształcących ekspertów dla KPW.

Ponieważ dyskusja i różnice zdań rzadko wychodzą poza wąskie grono przywódców, grupy interesów istniejące w partii trudno jest określić. Istnieją w KPW lobby tworzące wzajemne alianse do realizacji określonych celów. Najczęściej mówi się o reformatorach i konserwatystach. Często swoje lobby w najwyższych gremiach partyjnych mają grupy biznesowe. W różnych okresach historycznych podziały w partii następowały w zależności od preferencji związanych z polityką zagraniczną. W okresie wojen indochińskich wyraźny był podział na grupę prochińską i proradziecką w kierownictwie partyjnym, dzisiaj natomiast wyróżnić można opcję prochińską, proamerykańską i proaseańską (regionalną). Występuje również część działaczy nastawionych prorosyjsko – to ci którzy kształcili się w ZSRR i mają z nim związki emocjonalne.

Ważnym obecnie kryterium podziału jest stosunek do globalizacji. Są więc tacy, którzy prą w kierunku większego otwarcia, ale równocześnie są też tacy, którzy inaczej rozumieją interes narodowy. Mówiąc o lobby czy też frakcjach wewnątrzpartyjnych, nie należy zapominać o głosie wojskowych – kręgu militarnym, który, podobnie jak w Chinach, jest głosem liczącym się. W Wietnamie wojskowi niekonięcznie są przeciwnikami urynkowienia gospodarki, ponieważ prowadzą często swoją działalność biznesową⁷.

Wreszcie w Wietnamie utrzymuje się podział na historyczne i geograficzne trzy regiony: Bac Bo (Północ), Trung Bo (Centrum) i Nam Bo (Południe). Widoczna jest dbałość o zbalansowanie wpływów tych trzech części.

⁷ Ibidem, s. 30.

Tabela 1.**Podział władzy między trzy części Wietnamu**

Wydarzenia polityczne – etapy	Północ (Bac Bo)	Centrum (Trung Bo)	Południe (Nam Bo)
1986 (VI Zjazd KPW)	Sekretarz generalny KPW Nguyen Van Linh	Przewodniczący Rady Państwa Vo Chi Kong	Przewodniczący Rady Ministrów Pham Hung
1991 (VII Zjazd KPW)	Sekretarz generalny KPW Do Muoi	Prezydent Le Duc Anh (od 1992)	Premier Vo Van Kiet
1996 (VIII Zjazd KPW)	Sekretarz generalny KPW Do Muoi	Prezydent Le Duc Anh	Premier Vo Van Kiet
1997 Plenum KC KPW, dodatkowe wybory	Sekretarz generalny KPW Le Kha Phieu	Prezydent Tran Duc Luong	Premier Phan Van Khai
2001 (IX Zjazd KPW)	Sekretarz generalny KPW Nong Duc Manh	Prezydent Tran Duc Luong	Premier Phan Van Khai
2006 (X Zjazd KPW)	Sekretarz generalny KPW Nong Duc Manh		Premier Nguyen Tan Dung Prezydent Nguyen Minh Triet

Źródło: W.M. Mazyrin, *Reformy pierzechnodnego pierioda wo Wietnamie (1986–2006): napraw-
lienija, dinamika, riezultaty*, Moskwa 2007, s. 32.

Z tabeli 1 wynika, że kierunek zmian strategicznych wyznacza Bac Bo. To stąd wywodzą się sekretarze generalni. Realizacja polityki pozostaje w rękach pragmatycznego Południa. Funkcja prezydenta to obecnie funkcja głównie reprezentacyjna i najczęściej przypada przedstawicielowi Trung Bo.

Na początku lat 90. KPW przeżywała kryzys, a nabór nowych członków niemal ustał. Koncentracja wysiłków na stabilizowaniu politycznym, mającym zaspokoić ambicje starych działaczy i ich chęć utrzymania się przy władzy kosztem stabilizowania gospodarki, spowodowała reakcję „reformatorów”. Kolejne etapy reformy wyznaczały Zjazdy KPW. Na VIII Zjeździe KPW (1–7 lipca 1996) ponownie wybrano na sekretarza generalnego Do Muoi. W czasie przemówienia zwrócił on uwagę, że gospodarka rynkowa ma swoje negatywne strony, które pozostają w sprzeczności z ideami socjalizmu. Niemniej jednak poparł mechanizmy rynkowe, pozytywnie oddziałujące na rozwój społeczno-ekonomiczny. Uważał jednak, że szeroki sektor państwowy powinien obejmować infrastrukturę, program socjalny, banki, finanse i działy gospodarki związane z bezpieczeństwem i obroną. Przyjęte priorytety świadczyły o procesie centralizacji i odtworzenia tradycyjnych priorytetów w sektorze państwowym. Zarówno przed, jak i w czasie Zjazdu niektórzy par-

tyjni funkcjonariusze występowali przeciw mechanizmom rynkowym, które mogą doprowadzić do bezrobocia, a zwolennicy reform domagali się otwartości w funkcjonowaniu partii. Zjazd wypracował pewien kompromis. Zgodzono się co do pogłębienia reform gospodarczych i przyciągania kapitału, integracji z gospodarką światową, ale również dbałości o sferę socjalną. Zjazd wypowiedział się przeciw pluralizmowi politycznemu.

Kryzys finansowy 1997 r. wstrząsnął sceną polityczną w Wietnamie. W grudniu 1997 r. tematowi pogarszającej się sytuacji społeczno-gospodarczej w Wietnamie poświęcone było XIV Plenum KC. Członkowie plenum zdecydowali, że należy wykorzystać wszystkie wewnętrzne środki, jak również polepszyć efektywność współpracy międzynarodowej⁸. Nastąpiły zmiany na najwyższych stanowiskach – prezydentem został Tran Duc Luong, a premierem Phan Van Khai. Po pewnych sporach liderem partyjnym został Le Kha Phieu. Ten ostatni był zwolennikiem integracji Wietnamu z gospodarką światową oraz zwolennikiem większego otwarcia się na zagraniczne inwestycje.

W październiku 1998 r. aż trzy delegacje wietnamskie pojechały do Chin, a dwa tygodnie po pobycie w Chinach premier Phan Van Khai ogłosił plan reformy administracyjnej i rolnej na wzór reform chińskich. Tran Trong Nghia, wietnamski uczony, uważał, że są to zmiany kosmetyczne. Wysnuł wniosek, że kłopoty z przezwyciężeniem kryzysu w Wietnamie wynikają również z braku systemu demokratycznego. W innych wypowiedziach winą za zły stan rzeczy obarczano „rewolucyjnych mandarynów”⁹.

Podobne wnioski zawarte były w corocznym raporcie *Vietnam Human Rights Developments*. Odpowiedzią na protesty rolnicze przeciw wysokim cenom, korupcji, konfiskacie ziemi, nadmiernym podatkom była otwarta krytyka partyjna reform i wolności prasy¹⁰.

Na jednym z plenów KC KPW w 1999 r. członkowie zauważyli, że aby Wietnam mógł przezwyciężyć kryzys, potrzebne są globalizacja i integracja z gospodarką światową. Na kolejnym IX Zjeździe w 2001 r. mowa była o bardziej radykalnych reformach.

Wszystkie te działania, mimo oczywistych obaw niektórych działaczy partyjnych, postrzegane były jako wola kontynuacji reform podjętych na przełomie lat 80. i 90., a nawet ich pogłębienia. Popularność partii pod koniec lat 90. zaczęła ros-

⁸ „Vietnam News Agency”, 30.12.1997.

⁹ Patrz: Nguyen Thanh Giang, *Des Elections et du Parlement*, 9.06.1997, <http://www.lmvntd.org/avl/dossier/ntgiang/baucu.htm> (wejście: 22.05.2009). Nguyen Thanh Giangowi (wietnamski dy-sydent, intelektualista, geolog) zarzucano zbyt krytycyzm i za swoje odważne stwierdzenia miał utrudnione kontakty z prasą zagraniczną, http://www.vietnamhumanrights.net/english/documents/HRW_2001.htm (wejście: 22.05.2009).

¹⁰ http://www.vietnamhumanrights.net/english/documents/HRW_1999.htm (wejście: 22.05.2009).

nać. Na X Zjeździe było 3 mln 100 tys. członków KPW, tj. 3,7% spośród 84 mln narodu¹¹. Złożyły się na to efektywność wprowadzanych reform i ułatwienia związane ze wstępowaniem do partii. Wcześniej istniały pewne ograniczenia społeczne dla nowych kandydatów. Zaczęto zwracać uwagę na szkolenia i podnoszenie kwalifikacji oraz odmłodzenie aparatu partyjnego.

Obecnie Biuro Polityczne KC KPW liczy 14 członków. Są to: Nong Duc Manh – sekretarz generalny KPW, Nguyen Minh Triet – prezydent, premier Nguyen Tan Dung, przewodniczący Zgromadzenia Narodowego Nguyen Phu Trong oraz Truong Tan Sang, Le Hong Anh, Pham Gia Khiem, Phung Quang Thanh, Truong Vinh Trong, Le Thanh Hai, Nguyen Sinh Hung, Nguyen Van Chi, Ho Duc Viet, Pham Quang Nghi¹².

3. Front Ojczyźniany Wietnamu oraz inne organizacje polityczne i społeczne

Zgodnie z informacją zamieszczoną na portalu rządowym SRW w skład systemu politycznego oprócz partii komunistycznej, która jest siłą przewodnią, wchodzi: Front Ojczyźniany, organizacje polityczne, organizacje społeczno-polityczne, organizacje społeczno-zawodowe oraz organizacje masowe.

Front Ojczyźniany powstał w 1977 r. i istnieje do dzisiaj, chociaż bardziej jako organ konsultacyjny, znajdujący się w cieniu KPW. Największą organizacją wchodzącą w skład Frontu jest Związek Rolników Wietnamu, liczący w latach 1980–1990 10 mln członków, tj. 1/3 wszystkich rolników wietnamskich.

Drugim co do liczebności jest Związek Kobiet Wietnamu. W 1992 r. organizacja liczyła aż 10 mln członkiń. Kolejnymi organizacjami są Związek Młodzieży Komunistycznej im. Ho Chi Miha i Federacja Młodzieży Wietnamskiej. Liczba ich członków spadała: w połowie lat 80. XX w. było to 5 mln, a w latach 90. XX w. już tylko 2 mln.

W Wietnamie istnieje Federacja Związków Zawodowych, która jest kontrolowana przez władze, ale robotnicy zaczęli działać poza oficjalną strukturą¹³. Powstają liczne związki pracownicze, natomiast Federacja skupia głównie pracowników sfery budżetowej i przedsiębiorstw państwowych. W końcu lat 90. Federacja skupiała 95% pracowników sfery budżetowej i 90% robotników sektora państwowego. Z danych wynika, że Federacja jest monopolistą, ale mimo kontroli państwa nie jest w stanie przeciwdziałać strajkom i przerwom w pracy, których częstotli-

¹¹ Władimir M. Mazyrin, op.cit., s. 36.

¹² http://en.wikipedia.org/wiki/Communist_Party_of_Vietnam (wejście: 22.05.2009).

¹³ Władimir M. Mazyrin, op.cit., s. 96.

wość rośnie. Powstają również stowarzyszenia biznesowe, ich liczba w 2002 r. wyniosła ok. 200¹⁴.

Proces modernizacji systemu *doi moi* objął również sferę tworzenia pozarządowych organizacji (NGOs), współpracujących z ośrodkami zagranicznymi (INGOs), oraz różnorodnych fundacji. Sprzyjają one procesowi powstawania społeczeństwa obywatelskiego, chociaż trudno je zakwalifikować jako element składowy systemu politycznego. Ramy prawne dla tych organizacji stworzono w 1989 r. Powstał wówczas Komitet Koordynacyjny (People's Aid Coordinating Committee), którego zadaniem była współpraca z NGOs. Pierwszym krokiem na drodze do ułatwienia powstawania organizacji był dekret o zasadach tworzenia organizacji *non profit* w dziedzinie nauki i rozwoju technologii z 1992 r. Wiele organizacji, które powstawały w tym okresie, stawiało sobie za cel pomoc ubogim, miało charakter społeczny i nie angażowało się w debaty polityczne¹⁵.

W 1995 r. przedłużono funkcjonowanie Kodeksu cywilnego, a 10 lat później znowelizowano go i na jego podstawie zaczęły funkcjonować niewielkie zorganizowane grupy. W 1996 r. przyjęto prawo spółdzielcze, które dało podstawy prawne dla działalności spółdzielni rolniczych nowego typu, wówczas gdy zlikwidowano państwowe gospodarstwa rolne centralnie sterowane. Nowe tworzone były już na innych, bardziej liberalnych zasadach. Również w 1996 r. przyjęto „Regulacje dotyczące działalności zagranicznych pozarządowych organizacji” (Decision No. 340/TTg, 24.05.1996.). W 1998 r. z kolei – regulacje dotyczące stowarzyszeń zawodowych. Od 1999 r. dekret 177 reguluje działalność organizacji społecznych i charytatywnych, a dekretem z 2005 r. stworzono ramy prawne dla niewielkich instytucji finansowych, spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych. To wszystko pozwoliło na dyskusje o prawie do stowarzyszeń. Pod obrady parlamentu przekazano projekt w 2006 r., ale ponieważ ważne komponenty prawa nie zostały uzgodnione, wycofano go z porządku obrad i prace nad ustawą trwają nadal.

Odpowiedzialność za prawidłowość rejestracji organizacji spoczywa na Ministerstwie Spraw Wewnętrznych. Rejestracja jest procesem długotrwałym. Ostatnio powstało stowarzyszenie organizacji działających w sferze nauki i technologii – Vietnam Union for Science and Technology Associations – VUSTA, które jest swoistym parasolem dla wielu tego typu organizacji. Można zatem zarejestrować organizację jako córki VUSTA. Oprócz tego niektóre badawcze organizacje pozarządowe są rejestrowane przy uniwersytetach, inne – jak np. Czerwony Krzyż, Front Ojczyźniany czy też spółdzielnie rolnicze – są rejestrowane na podstawie Kodeksu cywilnego.

¹⁴ Ibidem, s. 100.

¹⁵ Gita Sabhrwal, Than Thi Thien Huong, *Civil Society in Vietnam: Moving from the Margins to the Mainstream*; <http://www.globalpolicy.org/ngos/state/2005/07vietnam.htm> (wejście: 16.05.2009).

Strategia rozwoju społeczno-ekonomicznego (2000–2010) i projekt Planu rozwoju społeczno-ekonomicznego (2006–2010) przewidują otwartą furtkę dla społeczeństwa obywatelskiego w trzech głównych polach aktywności:

1. zwiększenie autonomii, umacnianie procesu decentralizacji i zarazem odpowiedzialności władzy lokalnej,
2. docieranie do biednych i monitoring ich opinii w różnych sprawach społecznych,
3. utrzymanie służb, których rola jest eliminowanie ubóstwa ze szczególnym uwzględnieniem walki z AIDS¹⁶.

Organizacje pozarządowe najczęściej otrzymują fundusze z Programu Narodów Zjednoczonych ds. rozwoju (UNDP) i Azjatyckiego Banku Rozwoju (ADB) w postaci celowych grantów z przeznaczeniem na działalność społeczną. Dotyczą one organizowania treningów, szkoleń, upowszechniania praw człowieka, inicjatyw postrzeganych w kategoriach demokratyzacji życia, praw kobiet itp.

Wiele grantów jest związanych z programami badawczymi i popieranymi przez Wietnamską Akademię Nauk Społecznych, jak również instytuty badawcze, takie jak np. Instytut Gospodarki czy Instytut Socjologii. WTO promuje również niektóre badania społeczne, jak np. problematykę *gender*.

Analizując znaczenie nowych organizacji pozarządowych, autorzy raportu *Filling the Gap: The Emerging Civil Society in Vietnam* (Stakeholder Assessment Group SAG) ze stycznia 2007 r. wyszli od razu z założenia, że Komunistyczna Partia Wietnamu jest najsilniejszą i najbardziej wpływową organizacją, za nią plasują się instytucje rządowe, później sektor prywatny i media. Organizacje społeczne były postrzegane jako mniej wpływowe, pewnym wyjątkiem były organizacje masowe oraz intelektualisci¹⁷.

W 2001 r. przeprowadzono badania socjologiczne, które miały zbadać zjawisko przynależności organizacyjnej Wietnamczyków¹⁸. W wyniku badań na temat przynależności do lokalnych grup społecznych, kobiecych, politycznych itp. okazało się, że typowy Wietnamczyk należy do 2,33 grup, gdy np. Chińczyk do 0,91 grupy, Japończyk – 1,41 Filipińczyk – 1,93. Częściowo jest to odzwierciedleniem praktyki, gdzie rząd oficjalnie inicjował tworzenie i działalność, Wietnamskiej Federacji Kobiet, Związku Młodzieży im. Ho Chi Minha, Wietnamskiego Związku Rolników, Wietnamskiej Konfederacji Pracy i innych. Przynależność do tych organizacji była powszechna, a praca w Federacji Młodzieży stała się przepustką do kariery zawodowej czy politycznej. Jest to jedna z ważniejszych przyczyn popu-

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Irene Norlund, *Filling the Gap: The Emerging Civil Society in Vietnam*, Hanoi 2007.

¹⁸ Russel J. Dalton, Pham Minh Hac, Pham Thanh Nghi, Nhu Ngoc T. Ong, *Social Relations and Social Capital in Vietnam*, The 2001 World Values Survey.

larności organizacji w Wietnamie. Dlatego organizacje polityczne, kobiece, społeczności lokalnych są tak liczne. Stosunkowo najmniej Wietnamczyków działa w organizacjach humanitarnych, praw człowieka, ekologicznych, pokojowych i religijnych. Największe uczestnictwo deklarują ludzie wykształceni i lepiej sytuowani. Przynależność do organizacji zwiększa się z wiekiem, kiedy członkowie rodzin robią karierę zawodową i spoczywa na nich większa odpowiedzialność za rodzinę¹⁹.

Jak wspomniano, Wietnamczycy chętnie wstępują i działają w organizacjach różnego typu – aż 74% populacji należy do co najmniej jednej organizacji. Warto jednak jeszcze raz podkreślić, że charakter tej przynależności jest kwestionowany, ponieważ członkostwo w niektórych nie jest dobrowolne i są to organizacje ściśle zależne od państwa. Opisana sytuacja nie spełnia zatem podstawowego kryterium społeczeństwa obywatelskiego. Benedict T. Tria Kervliet wyciąga z tego wniosek, że *takie myślenie prowadzi do stwierdzenia, iż społeczeństwo obywatelskie jest kierowane z centrum na poziom obywatelski. Poprzez stworzone przez siebie organizacje państwo (partia) może mobilizować społeczeństwo dla prowadzonej polityki, a przez to uzyskiwać poparcie i tworzyć kanały porozumienia między społeczeństwem a władzą*²⁰. Inna interpretacja relacji państwo–społeczeństwo, przywoływana przez tego samego autora, wskazuje na fakt, że zbyt duże znaczenie przypisuje się władzy, a zbyt małe społeczeństwu. Przede wszystkim z uwagi na niewystarczające środki oraz inne niedoskonałości zdolność państwa do koordynowania czy wprowadzania w życie własnych programów jest dużo mniejsza, niż się powszechnie sądzi²¹. Bez względu na różnice zdań naukowców analizujących zmiany systemu politycznego w Wietnamie można stwierdzić, że obserwujemy stały proces wycofywania się państwa i rządzącej partii komunistycznej z niektórych sfer życia społecznego, zatem pozostawia się do zagospodarowania obywatelom coraz większą przestrzeń.

Według klasyfikacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Wietnamie istnieją następujące rodzaje organizacji:

1. stowarzyszenia, związki i spółdzielnie,
2. fundacje,
3. organizacje naukowe i technologiczne,
4. organizacje społeczne patronackie,
5. półoficjalne organizacje doradcze.

Każdy typ organizacji jest zarejestrowany według innego prawa.

¹⁹ Na podstawie: Russel J. Dalton, Pham Minh Hac, Pham Thanh Nghi, Nhu Ngoc T. Ong, op. cit.

²⁰ Benedict T. Tria Kervliet, *An Approach for State-Society Relations in Vietnam*, „Journal of Social Issue in Southeast Asia” 2001, Vol. 16, Issue 2, s. 236.

²¹ Ibidem.

Tabela 2.**Podstawowe kategorie organizacji społeczeństwa obywatelskiego w Wietnamie**

Kategoria	Typy organizacji wchodzących do danej kategorii	Relacje z państwem	Definicja wietnamska
Organizacje masowe	1. Związek Kobiet 2. Stowarzyszenie Rolników 3. Organizacja Młodzieży 4. Stowarzyszenie Weteranów Wojny 5. Związki Zawodowe	Front Ojczyzny	Organizacje społeczno-polityczne
Stowarzyszenia Zawodowe oraz organizacje patronackie (<i>umbrella organizations</i>)	1. Organizacje patronackie, takie jak: Czerwony Krzyż, VUSTA, VUAL, Stowarzyszenie Spółdzielcze 2. Organizacje zawodowe	1. Front Ojczyzny 2. Organizacje zarejestrowane z organizacjami patronackimi	1. Stowarzyszenia społeczno-zawodowe 2. Stowarzyszenia społeczne i zawodowe ; niektóre przynależą do NGOs
VNGOs (organizacje pozarządowe)	Charytatywne Badawcze organizacje pozarządowe Doradcze NGOs Oświatowe NGOs NGOs służby zdrowia	VUSTA, linia ministerialna, komitety powiatowe i wojewódzkie	Spółeczne organizacje NGOs
Organizacje społeczności lokalnej (Community Based Organizations)	Działające w usługach Organizacje wyznaniowe Grupy dobrosąsiedzkie Klany rodzinne Grupy wsparcia	Pośrednia afiliacja przy organizacjach lub na podstawie Kodeksu Cywilnego Liczne nie są zarejestrowane	Grupy samopomocy rolnej Organizacje wyznaniowe Grupy sąsiedzkie Klany rodzinne

Źródło: Irene Norlund, *Filling the Gap: The Emerging Civil Society in Vietnam*, Hanoi 2007, s. 11.

4. Reforma administracyjna

Analizując elementy składowe systemu politycznego Wietnamu, warto zwrócić uwagę na wdrażaną od lat 90. reformę administracyjną. Zainicjowano ją w pierw-

szej połowie dekady, wówczas gdy dostrzeżono, że reforma administracyjna jest niezbędnym warunkiem powodzenia reform ekonomicznych. Spośród licznych niedomagań systemu wskazywano m.in. na nakładanie się funkcji aparatu partyjnego i administracyjnego. Zaproponowano zatem zmiany. Z Komitetu Centralnego KPW wyprowadzone zostały zadania związane ze sprawami kadrowymi. Przejęły je ministerstwa i departamenty. Następnie wzmocniono rząd, poszerzając jego kompetencje w sprawach bieżących i gospodarczych oraz odmłodzono aparat urzędniczy. W 1993 r. przyjęto koncepcję reformy administracyjnej. W jej wypracowaniu brała udział UNDP, ale władze wietnamskie, które nie chciały ingerencji Zachodu, zgodziły się na reformy z udziałem UNDP pod warunkiem poszanowania trzech zasad: reforma miała być prowadzona, jak to określono, w imię państwa narodowego, w interesie narodu i przez naród, ale pod kierunkiem KPW, reforma miała sprzyjać gospodarce rynkowej o orientacji socjalistycznej, jej celem miało być poszerzenie sfery demokracji socjalistycznej²².

Reforma administracyjna miała składać się z trzech komponentów:

1. Reformy instytucji państwowych, reorganizacji ministerstw i ich odpowiedników szczebla centralnego. Przewidywano, że aż 40 organów centralnych będzie objętych reorganizacją. Miało pozostać jedynie 15–20 ministerstw i ich odpowiedników. Postanowiono zmodyfikować nieco podział administracyjny kraju, a duże prowincje miały wrócić do swojego dawnego kształtu.
2. Reformy procedur administracyjnych i utworzenie wysoko wykwalifikowanego korpusu urzędniczego. Było to konieczne, ponieważ według przeprowadzonych badań jedynie 40% aparatu urzędniczego miało pełne kwalifikacje do tego zawodu.
3. Planowano również redukcję aparatu urzędniczego poprzez likwidację bądź zmniejszenie różnego typu agend rządowych²³.

Często jako argument na rzecz celowości przeprowadzenia reformy administracyjnej pojawiała się walka z korupcją. Na przykład w czasie VIII Plenum KC KPW (20–23.01.1995) z krytyką skorumpowanego aparatu biurokratycznego wystąpił sekretarz generalny partii Do Muoi. Zwrócił uwagę, że powiązani z partią urzędnicy zachowują się jak skorumpowani mandaryni i postulował równoległe z reformą administracyjną przeprowadzić reformę partii²⁴.

²² Władimir M. Mazyrin, op.cit., s. 59.

²³ Szerzej na temat reformy administracyjnej patrz: *Vietnam 1995, 1996*, The Gioi Publishers, Hanoi 1995, s. 42–67.

²⁴ „Nhan Dan”, 26.01.1995.

W 2001 r. rząd SRW rozpoczął realizację reformy administracyjnej „Public Administration Reform (PAR) Master Programme”²⁵, która była rozłożona na okres do 2010 r. i zakładała zmiany strukturalne, instytucjonalne i kadrowe. W ramach tego planu skomputeryzowano administrację, podwyższono płacę urzędnikom, ale również zwrócono uwagę na uciążliwość administracyjną i wprowadzono różnego typu ułatwienia proceduralne.

Dodatkowym zadaniem reformy jest polepszenie pracy lokalnych organów administracji. Tutaj jest sporo do zrobienia, ponieważ aparat jest mało efektywny i słabo wykwalifikowany. Systematycznie następuje decentralizacja władzy, ale wywołuje to pewien konflikt – na początku lat 90. wzrost autonomii organów lokalnych zaczął niepokoić władzę centralną. Chodziło również o dochody pozyskiwane z reform gospodarczych dla lokalnych władz. Niemniej jednak poszerzanie zakresu uprawnień władz lokalnych jest stałą tendencją.

Według oceny zarówno wietnamskich, jak i zagranicznych ekspertów reforma wdrażana jest bardzo powoli. Kiedy podsumowywano pierwszy etap reformy i przyjmowano rekomendacje na kolejny etap – 2006–2010 – określono, że cele drugiego etapu są takie same, ponieważ wielu z założeń nie udało się wdrożyć. Zaproponowano zatem kontynuację działań pogrupowanych w czterech dziedzinach: reform instytucjonalnych, reform struktury organizacyjnej administracji publicznej, odnowienia i podwyższenia kwalifikacji urzędników służby publicznej i cywilnej oraz reform finansów publicznych. Określono cele działań, środki realizacji, okres ich wprowadzania oraz sposoby weryfikacji i monitoringu efektywności owych działań²⁶. Ważnym elementem reformy miała być nadal walka z korupcją. W ramach tej dodatkowej piątej dziedziny określono trzy podstawowe cele działań na lata 2006–2010. Pierwszym było przyjęcie antykorupcyjnego prawa i innych efektywnych instrumentów. Drugim – sprzyjanie antykorupcyjnym organizacjom i instytucjom walczącym z korupcją. Trzecim zaś redukcja korupcji wszędzie, gdzie jest to możliwe²⁷.

5. Reorganizacja władzy państwowej

Konstytucyjnie najwyższym przedstawicielem narodu jest Zgromadzenie Narodowe. Pozostawiono w rękach Zgromadzenia trzy podstawowe funkcje: legisla-

²⁵ Szczegóły założeń reformy patrz: <http://www.caicachhanhchinh.gov.vn/English/MasterProgramme/> (wejście: 18.05.2009).

²⁶ Governance Assessment with Focus on PAR and Anti-Corruption, <http://www.adb.org/Documents/Reports/CGA/vie.asp>, s. 96–118 (wejście: 18.05.2009).

²⁷ Ibidem, s. 118.

cyjną, decyzyjną – wytyczającą najważniejsze decyzje w państwie – oraz funkcję kontrolną. Parlament wietnamski jest wybierany na okres 5 lat, a sesje zwoływane są dwa razy w roku – maju i październiku – i trwają 30 dni. Posłami mogą być osoby powyżej 21 roku życia, posiadające najwyższe kwalifikacje do piastowania takiej funkcji oraz, jak to określono, wysokie morale etyczne. Zgromadzenie spośród siebie wybiera przewodniczącego oraz Stały Komitet. Członkowie Stałego Komitetu nie mogą być jednocześnie członkami rządu. Komitetowi wyznaczono 12 zadań, a wśród nich te związane z interpretowaniem i przestrzeganiem konstytucji oraz ustalanie porządku sesji, koordynowanie prac Rady ds. Etnicznych i wszystkich komitetów Zgromadzenia Narodowego. Zgromadzenie Narodowe wybiera również prezydenta, który jest najwyższym reprezentantem państwa w relacjach zewnętrznych i wewnętrznych. Rząd ma najwyższą władzę wykonawczą i administracyjną w kraju. Premier rządu jest wybierany przez Zgromadzenie Narodowe na wniosek prezydenta.

Jak powiedziano, cały proces *doi moi* w mniejszym stopniu dotyczył przekształcenia systemu politycznego, gdyż trudno jest powiązać reformy, przywódczą rolę partii i cechy charakterystyczne dla azjatyckich wartości. Nie oznacza to jednak, że liberalizacja w ogóle nie następowała. Przekształcenia instytucji wietnamskich realizowane są w trzech kierunkach:

1. polepszenia pracy organów wybieralnych,
2. udoskonalenia aparatu administracyjnego,
3. prawnego zabezpieczenia zmian.

Pojawiła się koncepcja państwa prawa zamiast ideologicznych podstaw legitymizacji władzy. KPW odeszła od bezpośredniego rządzenia, rozszerzono pełnomocnictwa rządu i premiera. Widać postępy w tworzeniu wybieralnej i parlamentarnej demokracji. Celem wyborów miało być doprowadzenie do obecności w parlamencie różnych opinii wyborców i odpowiedzialności przed wyborcami. Parlament zaczął wypełniać aktywną funkcję tworzenia prawa i kontroli nad wypełnianiem i przestrzeganiem prawa. Wprowadzono mechanizm interpelacji, ważne ustawy poddaje się konsultacjom społecznym, obywatele mają prawo składania zapytań na różnych forach, w tym Zgromadzenia Narodowego, powszechne jest korzystanie w tym celu z Internetu. W 2003 r. parlament dostał dodatkowe uprawnienia monitoringu i kontroli władz wykonawczych. Dyskusje w parlamencie są bardziej nieskrępowane i krytyczne nawet wobec KPW. Od 2001 r. istnieje prawo do wotum nieufności wobec członków rządu. Powstało centrum prasowe informujące o pracach parlamentu i jest to związane z nowym prawem prasowym. Rosną kompetencje komisji parlamentarnych. Ponieważ parlamentarzyści są zawodowi (ich liczba wzrosła), pracują między sesjami, dopracowując projekty.

Warto wspomnieć, że w Wietnamie duża jest rola rad wioskowych *xa* – to one odpowiadają za organizację życia społecznego²⁸. Postępująca demokratyzacja wspólnot lokalnych oraz wymienione wcześniej mechanizmy funkcjonowania władzy są określane przez znawców tematu, m.in. przez Mazyrina, jako proces zastępowania reżimu administracyjno-nakazowego przez liberalną demokrację jednopartyjną. W latach 1987–1988 dynamicznie powstawał system prawny związany z reformami gospodarczymi. Na początku lat 90. rozwijało się prawo karne i cywilne. Ogółem w latach 1986–2000 przyjęto 87 ustaw i 6 kodeksów, a 29 ustaw otrzymało nowe brzmienie²⁹. Powołano specjalną komisję złożoną z przedstawicieli partii i rządu, aby określić potrzeby w zakresie rozwijania prawa. W 2002 r. rozpoczęła się realizacja dziesięcioletniej strategii, związanej z unowocześnieniem systemu prawnego SRW.

6. Prawa człowieka i reforma prawa wyborczego

W Wietnamie istnieją trzy poziomy organów wybieralnych, podlegających rządowi centralnemu. Państwo podzielone jest na 61 prowincji, 598 okręgów, 10 500 wspólnot wioskowych, półmiejskich i miejskich obszarów wydzielonych. Na każdym z tych poziomów komitety wyborcze są w zasadzie kontrolowane przez strukturę partyjną. Wytyczonym kierunkiem zmian jest wzmocnienie prerogatyw władzy lokalnej.

Dekret 29³⁰ wprowadza cztery kategorie współudziału społeczeństwa w procesie decyzyjnym tych organów. Pierwsza dotyczy samego informowania. Urzędnicy lokalni są zobowiązani szczegółowo informować o budżecie, inwestycjach, projektach w czasie publicznych spotkań lub w formie podanych do publicznej wiadomości dokumentach. Druga forma to konsultacje. Długa lista planów strategicznych dla poszczególnych prowincji czy też mniejszych jednostek oraz plany zagospodarowania przestrzennego są poddawane publicznej debacie. Kolejnym etapem jest zatwierdzanie planów, które ma miejsce w czasie zebrań bądź referendum. Ostatnią formą współudziału stanowi kontrola, której celem m.in. jest przeciwdziałanie korupcji³¹.

²⁸ Szerzej na ten temat patrz: Teresa Halik, *Tradycja niekonfucjańska. Jej rola w kształtowaniu się społeczeństwa i państwa w Wietnamie*, Warszawa 1999.

²⁹ Władimir M. Mazyrin, op.cit., s. 50.

³⁰ Decree 29/CP on the Regulation of the Exercise of Democracy in Communes, www.un.org.vn/donor/civil/GDDecree%2029.doc (wejście: 7.11.2008).

³¹ Mark Mattner, *Power to the People? Local Governance and Politics in Vietnam*, „Environment and Urbanization” 2004, Vol. 16, No. 1, s. 121–128. Abstract, <http://eau.sagepub.com/cgi/content/abstract/16/1/121> (wejście: 18.05.2009).

Podejmowane są próby reformy systemu wyborczego. Członkowie KPW, zgodnie z ustawą z 2003 r., nie mogą sami się zgłaszać do organów władzy lokalnej, a musi ich zgłosić właściwa organizacja polityczno-społeczna lub partia. Kandydaci przechodzą proces konsultacji społecznych. W Wietnamie były próby wprowadzenia wyborów bezpośrednich na szczeblu lokalnym, ale zakończyły się fiaskiem. Parlament w listopadzie 2008 r. wstrzymał projekt wyborów bezpośrednich³².

Jeśli chodzi o wybory parlamentarne, to w kwietniu 1997 r. zmodyfikowano prawo wyborcze w kierunku większej reprezentatywności. Statystyki wyborów z 1997 r. były następujące: w gronie 450 posłów 27% było posłami zawodowymi, 15%, czyli 66 osób, było posłami bezpartyjnymi (w porównaniu z 1992 r. – 8%). 26% (117) stanowiły kobiety (w poprzedniej kadencji 18,48%), a ponad 17% reprezentowało mniejszości narodowe. Olbrzymia większość (91,33%) miała ukończoną szkołę średnią lub wyższą. Spośród 450 posłów 384 było członkami partii³³.

W raporcie, sporządzonym przez UNDP za 2001 r., postulowano polepszenie jakości prawodawstwa oraz decentralizację budżetu, zwiększenie roli kobiet w życiu politycznym i większej niezależności mass mediów. Raport zaleca doskonalenie demokracji, w której to dziedzinie Wietnam ma największe zaległości, chwali natomiast za zwiększenie reprezentatywności parlamentu, przygotowanie dobrej strategii walki z biedą i doskonalenie prawa³⁴.

W kolejnych wyborach w 2002 r. członkowie KPW stanowili większy odsetek posłów. Brało w nich udział 759 kandydatów. Zwiększono do 500 liczbę mandatów do Zgromadzenia Narodowego. Wybrano 498 posłów (ordynacja wyborcza określa większość bezwzględną potrzebną do wyboru posła), ale bezpartyjni posłowie stanowili już tylko 10,2%; niezależnych posłów, zgłaszanych poza listą Frontu Narodowego, było zaledwie trzech.

W 2004 r. udało się, dzięki programowi UNDP, przy zaangażowaniu rządów Szwajcarii i Kanady przeprowadzić bardziej demokratyczne wybory lokalne, na podstawie nowego prawa wyborczego. Zmiany prawa wyborczego dotyczyły trzech obszarów: procedury nominacji i wyboru kandydatów, wykorzystania do kampanii mass mediów i przeprowadzenia samych wyborów³⁵. Dało to w rankingu UNDP 109. miejsce Wietnamu, spośród 175 branych pod uwagę państw, jeśli chodzi o wskaźnik rozwoju społecznego. Wietnam znalazł się na 89. miejscu (na

³² *Vietnam Halts Election Project*, 15.11.2008, http://www.straitstimes.com/Breaking%2BNews/SE%2BAsia/Story/STIStory_302684.html (wejście: 22.05.2009).

³³ Thaveeporn Vasavakul, *Vietnam's One-Party Rule and Socialist Democracy?*, „Southeast Asian Affairs” 1998, s. 312–313.

³⁴ *National Human Development Report 2001. Doi Moi and Human Development in Vietnam*, The Political Publishing House, Hanoi 2001.

³⁵ *UNDP Supporting Electoral Reform as Vietnam Goes to the Polls*, <http://www.undp.org.vn/detail/newsroom/news-details/?contentId=934&languageId=1> (wejście: 22.05.2009).

144 państw), jeśli chodzi o wskaźnik równouprawnienia płci i 39. miejscu (na 94 państwa brane pod uwagę w rankingu), jeśli chodzi o wskaźnik biedy.

W ostatnich wyborach, które odbyły się w 2007 r., brało udział 875 kandydatów. Spośród wybranych 493 posłów ponad 91% to członkowie KPW, 8,7% to osoby bezpartyjne, zaledwie jedna jest posłem niezależnym. Zatem liczba bezpartyjnych posłów ponownie spadła.

Listy wyborcze przygotowuje Front Ojczyźniany, a w nich większość stanowią członkowie KPW. Przygotowując listy wyborcze, bierze się pod uwagę kryterium geograficzne oraz socjalno-ekonomiczne. Chodzi o to, aby wśród kandydatów byli przedstawiciele różnych grup społecznych. Zebrania i konsultacje odbywają się w trzech turach. W czasie tych konsultacji, w których biorą udział również aktywiści i członkowie partii, kandydaci, którzy źle się zaprezentowali, są wykluczani z grona kandydatów³⁶. Kandydaci bezpartyjni muszą mieć doświadczenie w administracji lub zarządzaniu. Nadal jest bardzo mały wybór – ok. 1,5 kandydata na fotel posła i niewielka liczba kandydatów niezależnych. Zatem w parlamencie przeważa nomenklatura.

Ten stan rzeczy jest krytykowany przez instytucje broniące praw człowieka. Wietnam negatywnie oceniany jest przez np. Amnesty International. W rankingach „Freedom House” Wietnam znajduje się w gronie państw, gdzie nieprzestrzegane są prawa człowieka.

Najważniejsze naruszenia praw dotyczą wolności słowa, prasy, zebrań i stowarzyszeń. Wymienione organizacje broniące praw człowieka krytykują również ograniczenia dzietności rodzin. Politykę lansującą posiadanie jednego lub maksymalnie dwoje dzieci zapoczątkowano w 1988 r. Posiadanie więcej niż dwójki dzieci może skutkować określonymi trudnościami w pracy³⁷.

Ograniczenia wolności słowa i publikacji dotyczą ostrej krytyki najwyższych władz i można mieć kłopoty, gdyby krytyka ta nie miała poważnego udokumentowania. Jednocześnie dziennikarze coraz częściej powołują się na źródła zagraniczne, dyskusje i polemika są bardziej otwarte. W księgarniach są sprzedawane zagraniczne publikacje miejscowych autorów, które były w Wietnamie zakazane, jest prasa zagraniczna, zmniejszyła się cenzura radia i telewizji. Internet jest dostępny, aczkolwiek władze kontrolują kawiarenki internetowe i zamykają internetowe portale, które publikują niedozwolone, krytyczne materiały.

Również wolność zebrań i stowarzyszeń jest ograniczona. W marcu 2005 r. został wydany zakaz manifestacji przed budynkami rządowymi, partyjnymi i miejscami, gdzie odbywają się konferencje międzynarodowe. Niemniej jednak i w tej

³⁶ Władimir M. Mazyryn, op.cit., s. 54.

³⁷ Daniel M. Goodkind, *Vietnam's One or Two Child Policy in Action*, „Population and Development Review” 1995, Vol. 21, No. 1, s. 85–111.

sferze następuje liberalizacja. W mieście Ho Chi Minh jest ona najbardziej widoczna, ale również w Hanoi często odbywają się manifestacje³⁸.

Jeśli chodzi o wolności religijne, to problemem jest ingerencja władz. Co prawda rośnie liczba różnych sekt i odłamów, ale największym problemem są religie protestanckie, związane z mniejszościami narodowymi zamieszkującymi Tai Nguyen. Z jednej strony są zatrzymania przywódców (według Human Right Watch), z drugiej strony w styczniu 2005 r. ogłoszona została dyrektywa premiera, aby nie zakazywać „góralom” określonego wyznania. Mazyrin uważa, i zgadzam się z nim, że władze zezwalają na działalność różnych związków i grup wyznaniowych, ale nie chcą się zgodzić na te, które są związane z Zachodem i są podejrzewane o ingerencję w wewnętrzne sprawy Wietnamu. Wiele organizacji misyjnych może okazywać pomoc humanitarną, ale ewangelizacja, nauczanie są dla nich zakazane.

Organizacje wyznaniowe mogą domagać się zwrotu majątku, skonfiskowanego po 1954 r. na Północy i 1975 r. na Południu. Jest zgoda na procesje i obchody różnych świąt religijnych. Według danych 23 tys., czyli 15% członków KPW, to ludzie wierzący, ale dla nich wyższe stanowiska są zamknięte³⁹. Szkoła i religia są oddzielone, ale niektóre mniejszości mogą się uczyć podstaw religii po lekcjach razem z językiem narodowym.

7. Podsumowanie

W artykule pokazano specyfikę systemu politycznego Socjalistycznej Republiki Wietnamu. Następuje jego modernizacja, ale z całą pewnością wolniej niż pozostałych dziedzin życia społeczno-gospodarczego. Wiele niedociągnięć systemu jest nazwanych i postuluje się ich wyeliminowanie. W przyjętej na lata 2001–2010 Strategii rozwoju społeczno-ekonomicznego, opublikowanej przez UNDP, zakłada się doskonalenie wcześniejszych założeń polityki *doi moi*, a w szczególności:

- udoskonalenie reform instytucjonalnych dla lepszego wcielania w życie nowego prawa i ustaw,
- dalszą restrukturyzację gospodarki,
- rozwój gospodarki wiejskiej,
- reformowanie systemu edukacji, nauki i technologii,
- udoskonalenie administracji i służb publicznych⁴⁰.

Nowe reformy instytucjonalne mają służyć większej przejrzystości „reguł gry” w otwartej gospodarce rynkowej. Chodzi o to, by różne formy działalności gospo-

³⁸ Władimir M. Mazyrin, op.cit., s. 82.

³⁹ Ibidem, s. 85.

⁴⁰ *National Human Development Report 2001 ...*, s. 69.

darczej miały stworzone jednakowe warunki. Zmianom tym mają towarzyszyć dalsze reformy administracyjne, w tym i takie, których celem miałyby być usprawnienie procedur i tym samym zapobieganie korupcji. W Strategii zwraca się uwagę na potrzebę stworzenia społeczeństwa obywatelskiego: szerszego uczestnictwa Wietnamczyków w życiu społecznym, ekonomicznym i politycznym, na konieczność odgrywania większej roli przez sektor prywatny i włączania go do finansowania szkolnictwa wyższego i praktyk zawodowych, dalszą liberalizację handlu.

Dominującą rolę w systemie politycznym nadal odgrywa Komunistyczna Partia Wietnamu i nie obserwuje się woli odejścia od tego modelu, o czym świadczą chociażby wybory do Zgromadzenia Narodowego. Niemniej pewne próby zmian i tutaj są czynione. Doszło do odmłodzenia aparatu partyjnego. Nowy sekretarz generalny Nong Duc Manh bardzo ostrożnie rozpoczął liberalizację systemu politycznego. Na X Zjeździe został on ponownie wybrany sekretarzem generalnym, co świadczy o nieodwracalności procesu reformowania państwa. Należy jednak pamiętać, że ów proces przebiega z różnymi zawirowaniami i charakteryzuje się brakiem konsekwencji.